

למעשה

הרב עובדיה דהן שליט"א

יו"ר המועצה הדתית אשדוד ורב בית הכנסת הניכי הישיבות
– "בית יוסף" קרית פוניבו

גם האהרן הכהן צריך להשפיל את דעתו

"זה קרבן אהרן ובניו" וגו' (ו, יג). בקדשים אין מלאכה בזויה. דבר פלא הוא ששמו של אהרן הכהן לא נזכר בפרשת ויקרא אפילו פעם אחת, מה שמצוין זה רק "בני אהרן". ואילו כאן, בפרשת תרומת הדשן, התורה מציינת "צו את אהרן ואת בניו".

אלא בעל "חובת הלבבות" מסביר מדוע ציוותה התורה לכהנים להתעסק בתרומת והוצאת הדשן "וחייבו הבורא להוציא את הדשן בכל יום תמיד כדי שישפיל ויסיר הגבהות מלבנו". עבודה זו היא עבודת השמשים הפשוטים וביצוע עבודה כזו בפרהסיה לפני קהל ועדה מהווה השפלה שאין כמותה לכהן רם מעלה וזה רצונו של הקב"ה להראות שבעבודת ה' אין התנשאות גם אם נבחר האדם לתפקיד מורם מעם. מכאן באה ההדגשה שבפסוק "צו את אהרן ואת בניו", בעבודה זו חייב אהרן להשתתף לא פחות מאשר בניו. חשיבות יתירה נודעת לה לעשייה של ה"עבודות הפשוטות".

מאמר מרכזי הרב פנחס זרביב

כתוב במדרש (ויק"ר פרשה י א) קח את אהרן ואת בניו וגו' (ויקרא ח, ב), זה שאמר הכתוב (תהלים מה, ח): אהבת צדק ותשנא רשע וגו'. רבי יודן בשם רבי עזריה פתר קריא באברהם אבינו, בשעה שבקש רחמים על סדומיים אמר לפניו רבונו של עולם נשבעת שאי אתה מביא מבול לעולם, הדא הוא דכתיב (ישעיה נד, ט): כי מי נח זאת לי, מבול של מים אי אתה מביא מבול של אש אתה מביא, מה אתה מערים על השבועה, אם כן לא יצאת ידי שבועה, הדא הוא דכתיב (בראשית יח, כה): חללה לך מעשת כדבר הזה, אמר לפניו (בראשית יח, כה): חללה לך השפט כל הארץ לא יעשה משפט, אם משפט אתה מבקש אין כאן עולם אם עולם אתה מבקש אין כאן משפט, את בעי תפוש חבלא בתרין רישי, בעית עלמא ובעית דינא דקושטא אם אין את מותר ציבחר לית עולמך יכיל קאים. אמר לו הקדוש ברוך הוא לאברהם (תהלים מה, ח): אהבת צדק ותשנא רשע, אהבת לצדק בריותי ושנאת מלחיבן (תהלים מה, ח): על כן משחך אלהים אלהיך שמן שישון מחברך, מהו מחברך, אמר לו חייך שעשרה דורות שמנח עד אצלך עם אחד מהם לא דברתי ועמך אני מדבר, שנאמר (בראשית יב, א): ויאמר ה' אל אברם לך לך.

וצ"ב שהרי דיבר ה' עימו קודם שאמר לו על הצלת סדום, א"כ ה' דיבר עימו עוד לפני הצלת סדום.

למה המשגיח התנגד שילמדו חפץ חיים

אלא יש לבאר בהקדים מספר הרב הלל קופרמן (משגיח בישיבת בית שמואל) בשנה הראשונה ללימודי בישיבה, התארגנה קבוצה של בחורים ללימוד משותף של הספר 'חפץ חיים', מספר דקות ליום. בחורים אחרים התנגדו לכך. הוחלט לעלות לדירתו של המשגיח ולהתייעץ עמו. הוא הפתיע אותם: גם אני מתנגד. הבחורים נדהמים ציפו להסבר.

השורש פגום הוא – הסביר – חסר לנו השורש, שהוא אהבת ישראל אמיתית. כל עוד השורש פגום – לא יועילו לימודי ההלכות.

כדרכו, עבר להציג בפניהם דוגמא מן החיים בצירוף חי ומוחשי:

המשך בעמוד הבא

בשורה משמחת לקראת חג הפסח יצא לאור 'למעשה על ההגדה' להשיג בדוא"ל של המערכת

המשך מעמוד קודם

ראובן בא אל שמעון ומספר לו: יענקלה שלך 'התחיל' עם ילד אחר בשכונה ללא שום סיבה.

יענקלה שלי? - מגיב האבא - לא יתכן. טעות בידך. אנא בדוק את הדברים היטב, לפני שאתה בא להוציא שם רע על בני מחמד.

כשמתברר מעל לכל ספק שאמנם היה זה יענקלה, עובר האב לעמדת התגוננות.

- עליך להבין: יענקלה שלי סבל בלילה מכאב שניים ולא יכול היה לישון. על כן לא שלט בעצמו.

כך מתנהג אדם כאשר באים לספר לו לשון הרע על אדם שהוא אוהב באמת.

כאן נודעק המשגיח אם היינו אוהבים זה את זה באמת, האם היינו מוכנים לשמוע סיפור גנאי איש לנו אהבת עבודה על עין טובה שנראה כל אחד על רעהו איך קיים מצב כזה שאנו כן שומעים התירוץ הוא ישראל במידה מספקת על כן אנו שומעים ברעת השני ובקלוננו הי רחם ע"כ הצעד הראשון שעלינו לעשות הוא אין מעלות חברינו ולא חסרונם אז לא ניכשל כלל בדיבורים אסורים על הזולת

לאחר שהצליח לזעזע אותנו, הוסיף: בינתיים עד אשר תתקנו מידה זו, קיימת סכנה להיכשל חלילה בהרבה איסורים הקשורים בשמירת הלשון. ע"כ בכל זאת מן הראוי שתלמדו בינתיים הלכות לשון הרע כדי שתדעו עד כמה חמור העניין ותמנעו מלהיכשל בו מצד יראת העונש. (ספר המשגיח עמ' 523)

וכן כתב בספר אמרי יושר על המדרש ועמך דברתי - בזכות הצלת סדום שהיה עתיד להתערור ראה אלהים ודיבר עמו כי דיבור בין הבתרים קדם להצלת סדום. ויש להוסיף מש"כ בזה במק"א

למה נענשו המרגלים ארבעים שנה

למה המרגלים נענשו ארבעים שנה כנגד יום שהלכו הלא בפועל הם דיברו רק יום אחד ופחות.

אלא מבאר הרב חיים שמואלביץ (חכמת חיים) בלשון הרע עיקר החטא הוא ההסתכלות הרעה ואילו הדיבור הוא רק תוצאה ולכן נענשו על שורש החטא

גם המרגלים נענשו על שורש חטאתם

כמו שכתוב בתורה 'כה עשו אבתיכם בשלחי אתם מקדש ברנע לראות את הארץ וכו' והנה קמתם תחת אבתיכם תרבות אנשים חטאים לספות עוד על חרון אף ה' אל ישראל' (דברים לב, ח-יד)

מה הדמיון בין חטא המרגלים לבני גד ובני ראובן

בפרשתנו מבואר שמושה רבינו השווה את מעשה בני גד ובני ראובן לחטא המרגלים ועד כדי כך דקרי עלייהו תרבות אנשים חטאים והקשה הרב אליהו ברוך פינקל בספרו (משולחן ר' אליהו ברוך במדבר עמ' רנ) מה הדמיון בין חטא המרגלים לרצונם של בני גד ובני ראובן לדור בעבר הירדן, הלא המרגלים חטאו בקום ועשה שהוציאו דיבת הארץ רעה, ואילו בני גד ובני ראובן אפי' לפי סברת משה לא עברו אלא בשב ואל תעשה שלא רצו לגור בארץ ישראל, וביותר שהיתה להם סיבה של צורך במקום מקנה, ומה השייכות ביניהם למרגלים.

המרגלים לא אהבו את הארץ ולכן ראו בה דברים רעים וכן בני גד ובני ראובן ראו חסרון פרנסה מפני שלא חיבבו אותה

אלא ביאר עפ"י דברי הגר"נ פרצוביץ זצ"ל, שביאר ששורש חטא המרגלים הוא שלא חיבבו את הארץ כמו שמצינו בתהלים (קו כד) 'זימאסו בארץ חמדה', שאם היו מחבבים את הארץ לא היו רואים בה דברים רעים ועל כל פשעים תכסה אהבה ואף אם היו רואים היו מפרשים זאת על הצד הטוב וכגון מה שאמרו 'ארץ אוכלת יושביה' היו תולים שהקב"ה עשה שיהיו קוברי מתים בכדי שלא ירגישו בהם.

ולפי"ז יש לומר שבזה שווו להם בני גד ובני ראובן, שגם הם חפצו בעבר הירדן מפני שלא חיבבו את ארץ ישראל, כי אם היו מחבבים את ארץ ישראל לא היו עושים שום חשבונות של מקום מקנה וכיו"ב, אלא היו רוצים לגור בארץ ישראל עם כל המקנה שלהם

ויסוד זה מפורש ברש"י בקידושין (סא ב) ד"ה התם וז"ל שאף בארץ כנען שאינה חביבה להם לא יטלו עכ"ל ויותר מפורש ברש"י שם לעיל מינה (סא א) ד"ה ר"ח אמר וכו' שהיו קצין בה מפני מקנה רב שלהן אף בה לא יטלו עכ"ל עכת"ד

למה לקחו את הפסח ארבע ימים לפני כן ולא נעשה בחיפזון – חשיבות ההכנה

דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשור לחדש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית (שמות יב, ג)

והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחדש הזה ושחטו אתו כל קהל עדת ישראל בין הערבים (שמות יב, ו)

צ"ב למה לקחו את הפסח ארבע ימים לפני כן ולא נעשה בחיפזון, ובפרט שהיה בזה משון סכנה שהרי הע"ז היתה האלילים של מצרים, כמבואר בשולחן ערוך (או"ח תל, א) נזכר 'מפני הנס שנעשה בו, והסביר המשנה ברורה (שם ס"ק א) 'שבשנה שיצאו ממצרים, היה עשרה בניסן ביום שבת, ולקחו כל אחד מיישראל שה לפסחו, וקשרו בכרעי המטה... והמצרים ראו זה ושאלום למה זה לכם, והשיבו לשוחטו לשם פסח במצוות ה' עלינו. והיו שיניהם קהות על ששוחטין את אלוהיהם, ולא היו רשאים לומר להם דבר. ומפני שאז היה עשירי בחודש בשבת, על כן קבעו לקרות שבת שלפני הפסח לעולם שבת הגדול'.

ובאבודרהם כתב בשם אבן הירחי (ספר המנהיג) וז"ל 'כשראו זה המצרים היו רוצים להנקם מהם והיו עיניהם מתחתכים ונדעכין באש, ונדונין ביסורים ובחלאים רעים ולא הזיקו אחד מיישראל, ועל שם אותן הנסים קורין אותו שבת הגדול'.

ובכל בו (סימן מ"ז) איתא 'וכשראו המצרים כך, חגרו איש חרבו על ירכו, ויבקשו להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, והשם ברחמיו הגין עליהם, והחלה את מצרים בתחלואים משונים. ונדונו ביסורים גדולים, ולא יכלו להזיק לישראל. ועל שם שנעשו נסים גדולים לישראל באותו שבת שהיה לפני הפסח. נקרא כל שבת שלפני הפסח שבת הגדול עכ"ל

אלא מבאר רש"י: והיה לכם למשמרת, זה לשון ביקור, שטעון ביקור ממום ארבעה ימים קודם שחיטה. ומפני מה הקדים לקיחתו לשחיטתו ארבעה ימים, מה שלא צוה כן בפסח דורות, היה ר' מתיא בן חרש אומר, הרי הוא אומר "ואעבור עליך ואראך והנה עתך עת דודים" (יחזקאל טז, ח), הגיעה שבועה שנשבעתי לאברהם שאגאל את בניו, ולא היו בידם מצות להתעסק בהם כדי שיגאלו, שנאמר "ואת ערום ועריה" (שם, ז), ונתן להם שתי מצוות, דם פסח ודם מילה - שמלו באותו הלילה, שנאמר "מתבוססת בדמיך" (שם, ו), בשני דמים, ואומר "גם את בדם בריתך שלחתי אסיריך מבור אין מים בו" (זכריה ט, יא), ושהיו שטופים באלילים - אמר להם "משכו וקחו לכם", משכו ידיכם מאלילים וקחו לכם צאן של מצוה.

ומבואר בלשונו של רש"י שכתב 'ולא היו בידם מצות להתעסק בהם כדי שיגאלו', ולא כתב 'שלא היה להם מצוות שיקיימו אותם'.

אלא מבואר שחיפש ה' מצוה שיעסקו בה הרבה זמן, ולכן נתן להם ה' את המצווה של הקורבן כמה ימים לפני כן, וכדי שיתבוננו, שהרי עיקר מטרת פרעה היתה, לעקור מהם את ההתבוננות. ולמה?

- כי בכח ההתבוננות יכולים להגיע לקיום כל התורה.

ומשום שרצה שלא יתבוננו וכמו שביאר המס"י בפ"ב 'ואולם הנה זאת באמת אחת מתחבולות היצר הרע וערמתו להכביד עבודתו בתמידות על לבות בני האדם עד שלא יישאר להם ריווח להתבונן ולהסתכל באיזה דרך הם הולכים, כי יודע הוא שאילולי היו שמים לבם כמעט קט על דרכיהם, ודאי שמיד היו מתחילים להינחם ממעשיהם, והיתה החרטה הולכת ומתגברת בהם עד שהיו עוזבים החטא לגמרי. והרי זו מעין עצת פרעה הרשע שאמר (שמות ה, ט) תכבד העבודה על האנשים וגו', שהיה מתכוין שלא להניח להם ריווח כלל לבלתי יתנו לב או ישימו עצה נגדו, אלא היה משתדל להפריע לבם מכל התבוננות בכח התמדת העבודה הבלתי מפסקת כן היא עצת היצר הרע ממש על בני האדם, כי איש מלחמה הוא ומלמד בערמימות, ואי אפשר למלט ממנו אלא בחכמה רבה והשקפה גדולה.

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

הוא מה שהנביא צווח ואומר (חגי א, ה-ז) שימו לבבכם על דרכיכם. ושלמה אמר בחכמתו (משלי ו, ד-ה) אל תיתן שנה לעיניך ותנומה לעפעפיך, הינצל כצבי מיד וגו'. וחכמינו זיכרונם לברכה אמרו (מועד קטן ה, א; סוטה ה, ב) כל השם אורחותיו בעולם הזה, זוכה ורואה בישועתו של הקדוש ברוך הוא. ופשוט הוא שאפילו אם יפקח האדם על עצמו, אין בכוחו להינצל אילולי הקדוש ברוך הוא עוזרו, כי היצר הרע תקיף מאד, וכמאמר הכתוב (תהלים לז, לב-לג) צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו, ה' לא יעזבנו וגו'. אך אם האדם מפקח על עצמו, אז הקדוש ברוך הוא עוזרו וניצול מן היצר הרע, אבל אם אינו מפקח הוא על עצמו, ודאי שהקדוש ברוך הוא לא יפקח עליו. כי אם הוא אינו חס, מי יחוס עליו. והוא כענין מה שאמרו רבותינו זיכרונם לברכה (ברכות לג, א) כל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו. והוא מה שאמרו (אבות א, יד) אם אין אני לי מי לי.

וכן מעלת המילה גדולה כמבואר בגמ' (מנחות מ"ג) ובשעה שנכנס דוד למרחץ וראה שעמד ערום אמר אי לי שאעמוד ערום בלא מצות כיון שנזכר במילה שבבשרו נתישבה דעתו. וכ' במהרש"א ערום בלא מצות וכו' - דבית מרחץ פטור מן המזוזה כדאמרינן בפ"ק יומא.

וכתב ביד יוסף: פי' ערום מהמצוה שהיא שקולה ככל המצות, כדכתב רש"י בפסוק וזכרתם את כל מצותי פי' שאע"פ שהיה לו פיאות הראש והזקן, מ"מ אינם שקולים ככל המצות, וכשנסתכל ועיין שיש מצוה אחת עליו שהיא שקולה המצות היינו 'המילה' כדאמרו חז"ל - התנחם ואמר עליה שירה.

ומבואר שהמילה חשובה כיון שמגיעים על ידה לקיום כל המצוות וזה ע"י ההתבוננות שאנו עבדי ה' ומטעם זה חשובה ההכנה וכמו שנבאר

למה הריצות יותר חשובות מהמצוה עצמה

אי אפשר שלא להבחין כמה הדגישה התורה את ענין המהירות והריצה של אברהם אבינו סביב העיסוק במצוות הכנסת אורחים. איתא במדרש (ילקוט שמעוני שה"ש שם) 'מלך אסור ברהטים' - אמר להם הקב"ה, אסור אני בכם, בזכות הריצות שרץ אברהם. הקב"ה מכריז שהוא כביכול אסיר אצל עם ישראל, שכפי שאסיר אינו יכול לנתק עצמו מבית האסורים, כך הקב"ה קשור בעם ישראל בקשר שלא ניתן לניתוק.

מהי הסיבה לכך אפשר היה לחשוב שזה בזכות הכנסת האורחים של אברהם אבינו, אך המדרש אומר שזה בגלל הריצות שרץ אברהם. מה המיוחד כ"כ בריצותיו של אברהם אבינו, ומה המידה כנגד מידה שיש כאן, שבגלל ריצותיו של אברהם הקב"ה אינו יכול להפרד מאתנו?

אלא השפ"א (פרשת האזינו שנת תרל"ד) מפליג בגודל מעלת ההכנה, ואומר שבכמה בחינות ההכנה חשובה יותר מהמצוה עצמה, ומביא ראיה מהא דסוכות נקרא ראשון לחשבון עוונות (מד"ר אמור כג א) כי בין יוה"כ לחג הסוכות שמורים מהחטא משום טרדא דמצוה, הכנה למצות סוכה וארבעת המינים, ומקשה השפ"א איך יתכן שבשעת הכנת הסוכה וארבעת המינים שמורים מהחטא ודווקא בחג הסוכות גופה אין המצוה מגינה וע"כ דהכנה למצוה מהוה שמירה יותר מהמצוה עצמה.

וראיתי הוספה לזה בספר שמחת אליהו (דויטש עמ' צא) בתפילת ר"ה אנו אומרים, ועקידת יצחק לזרעו ברחמים תזכור, ולכאורה קשה, למה קוראים לזה עקידה, הרי עקידה זה הקשירה שאברהם אבינו קשר את יצחק ידים ורגלים מאחוריו כמו שכתוב ברשי פסוק ט פרק כב, ואמרו חז"ל שיצחק אמר לאביו שיקשור אותו, כי אולי כשיראה ששוחטים אותו הוא יבהל ויזוז ממקומו והקרבתו יהיה פסול, לכן ביקש מאביו שיקשור אותו, הרי לך שכל העקידה שזה הקשירה זה לא עצם המצוה, זה פרט חשוב במצוה שלא יפסל הקרבן, אבל לא עצם המצוה, רק עצם המצוה זה המסירות נפש שיצחק מסכים להשחט למען רצון הבורא ברוך הוא, וא"כ למה קוראים לזה עקידה, הרי לא העקידה הוא עיקר המצוה.

אלא רואים מכאן עד כמה חשובה העקידה שהיא ההכנה למצוה, ורואים מכאן שההכנה למצוה זה יותר גדול מהמצוה, ולכן כל המסירות נפש של יצחק קרויה בשם העקידה, שזה ההכנה.

התודה והברכה למועצה הדתית אשדוד על עזרתם האדיבה בהוצאת ספר 'למעשה על מגילת אסתר מהדו"ב' והכל בכדי להגדיל תורה ולהאדירה ולעומד בראשה הרב עובדיה דהן שליט"א שנדע בנעם הליכותיו ומידותיו ואהבת התורה שיוקדת בליבו וכן לרב חיים בן חמו שליט"א ראש כולל מושב עוצם מנהל מחלקת תרבות תורנית שנדע בנעם הליכותיו ומידותיו ואהבת התורה שיוקדת בליבו ..

להשיג את הספר ולתגובות על המאמר לפנחס זרביב 0583271323 או בדוא"ל p0583271323@gmail.com